

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOTY

Vladimír Mates, *Jména tajemství zbavená*, Epoque, Praha 2003, 381 s., ISBN 80-86328-30-9.

Nakladatelství Epoque vydalo nedávno druhý díl encyklopedie nejfrekventovanějších českých příjmení v České republice pod názvem *Jména tajemství zbavená* autora Vladimíra Mateše. Kniha navazuje na první díl, který vyšel poprvé jako *Malá encyklopedie českých příjmení* (1998) a po úspěchu prvního vydání podruhé s názvem *Jména tajemství zbavená* (2002). První díl obsahoval výklady o 250 nejfrekventovanějších českých příjmeních užívaných v České republice. Čtenářský ohlas přiměl autora i nakladatele pokračovat druhým dílem. Autor tak rozšířil počet hesel o dalších 250 příjmení, a to takových, která jsou z hlediska frekvence českých příjmení na 251.–500. místě. Stejně jako v prvním dílu se i zde autor opíral o údaje z centrálního registru obyvatel, čímž předešel jakýmkoli nepřesnostem a statistickým odchylkám při kvantifikaci údajů. Ne nezajímavá je informace, že v součtu všech jmen v této knize tvoří ženské pohlaví 52 % všech jmen (všech uživatelů).

Struktura hesel je stejná jako v předchozím dílu. Autor uvádí nejprve kolikáté místo podle frekvence zaujímá dané příjmení mezi ostatními a kolikáté nejčastější je od příslušného písmene (např. příjmení *Adam* je 296. nejrozšířenější příjmení v ČR a třetí nejčastější od *A*). Dále následuje celkový počet jednotlivých jmen (např. v ČR žije 4635 nositelů příjmení *Adam*), porovnání poměru daného příjmení k nejrozšířenějšímu příjmení *Novák* (např. na jednoho nositele příjmení *Adam* připadá 15,3 *Nováka*). Autor zaznamenává i neznámější nositele jednotlivých příjmení, např. středověkého kronikáře Adama z Brém, knihtiskaře a humanistického spisovatele a vydavatele. Dále VI. Mates představuje frazeologické obraty, příp. termíny, které s daným příjmením souvisejí. Čtenář se tak dozví, že jméno *Adam* se objevuje ve frazeologických obratech, jako např. *Adamovo jablko*, *Adamovo dřevo*, *začít od Adama*, *koupat se na Adama*, *zákon sv. Adama*, *Adamův syn*, *Adamův prut*. Autor připomíná i označení náboženské sekty adamité, která svůj název odvozovala právě od jména *Adam*. (Chodili nazí jako *Adam* s *Evou* v ráji.) Stranou nezůstává ani souvislost příjmení s jmény místními a pomístními, ani jeho výskyt v pranostikách. Osobní jméno *Adam* dalo vzniknout jménu místnímu (oikonym) *Adamov* (4 obce v ČR) a jménům pomístním (anoikonymům) jako např. oronymům *Adamova hora* (Prachaticko), *Adam* (Orlickoústecko), *Adamovská vrchovina* (jižní Morava) a hydronymům *Adamovský rybník* (Českokobudějovicko), *Adamovská říčka* (Blanensko). Uvádějí se i blízká příbuzná jména (např. *Adamczyk*, *Adamčák*, *Adamček*, *Adamčiak* atd. u jména *Adam*, autor u tohoto hesla přináší více než čtyři desítky příbuzných

jmen). Nakonec hesla podává autor výklad o původu daného jména. Příjmení Adam patří k těm, které bylo odvozeno od jména křestního. Toto jméno souvisí s hebr. *hádám* 'země, hlína, prst', ve volném překladu tedy 'pozemšťan, ze země stvořený'. Autor upozorňuje i na analogii uvedeného hebrejského slova s lat. *humus* 'země, hlína, prst, půda' a *homo* 'člověk', resp. *humo* 'pohřbívát do země'.

Vladimíru Matesovi se podařilo napsat poutavou a přitažlivou formou knihu, kterou ocení nejen odborníci (bohemisté, lingvisté, učitelé), ale i široká veřejnost. Výklady o původu rozšíření (a další informace) příjmení zajímají přirozeně většinu uživatelů jazyka, neboť každý jsme nositelem nějakého příjmení. Čtenář uvítá na začátku knihy abecední seznam 500 nejrozšířenějších příjmení v ČR, stejně jako seznam příjmení na 251.–501. místě. Autor ještě vhodně připojil rejstřík příjmení, jež nejsou samostatnými hesly.

Patrik Mitter, Ústí nad Labem

**Eva Höflerová, *Školský dialog a jeho vliv na rozvoj řeči dětí*,
1. vydání, Ostravská univerzita, Ostrava 2003, 119 s.,
ISBN 80-7042-297-1.**

Publikace vznikla na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity jako další práce autorky, jejíž badatelský zájem se už několik let soustředí na – zjednodušeně řečeno – jazyk komunikace ve školním prostředí. Přesněji se E. Höflerová zabývá fenoménem zvaným *školský dialog*, přispívá k tématu *pedagogická komunikace*, zabývá se vlivem školy v rozvoji jazykové kompetence dítěte, a to jak v obecném smyslu, tak v dílčích vyučovaných předmětech. Přestože se didaktice češtiny (ani jiným didaktickým otázkám) osobně nevěnujeme, její práce sledujeme vždy s velkým zájmem, neboť se v nich projevuje moderní sociolingvistický a psycholingvistický přístup k jazykovému materiálu, jsou v nich dodržovány metody těchto disciplín a prezentovaný materiál je vždy autentický. K zájmu o cílené zkvalitnění školské komunikace vede autorka také své diplomanty – budoucí učitele, kteří se tak snad poprvé ve svém životě začínají „odborně“ zamýšlet nad nevyužitými možnostmi jazykové výchovy na školách. Poznámka na konci publikace informuje, že posuzovaný „Spis vznikl z prostředků výzkumného záměru VZO s názvem *Nové možnosti vzdělávání učitelů, vychovatelů a žáků pro učící se společnost 21. století*“. Kéž by snahy řešitelů všech těchto záměrů odstranily stávající nedostatky školské komunikace!

Úvodní autorčina poznámka, že její práce je „individuálním pohledem na řeč dětí školního věku“, neznamená, že jde o pohled subjektivní, rezignující na výsledky dosavadního bádání jiných odborníků. Naopak. Autorka prokázala přehled v oblasti odborné literatury, zejména české. Ten, kdo se rozhodne publikaci E. Höflerové